

**Quæstionum Canonicarum, In Quinque Libros
Decretalium, Tomus ...**

In Lib. III. Decretalium. In quo agitur De Rebus, quae in iudicium devenire solent, cujusmodi sunt, de vita et moribus Clericorum, ...

Schlüter, Georg

Augustæ Vindelicorum, 1708

Articulus V. Quid in contractibus eperetur dolus? error? metus? Conditio?
&c.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73045](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73045)

Pater enim filio hæredi stipulando, vel paciscendo potest acquirere. L. 33. ff. de pactis; ubi ratio redditur, quia hæredi concessum est; quod extenditur etiam ad alios, quoad hæredes suos, sic tamen, ut quamvis testator uni hæredum possit acquirere exceptionem, de non petendo; quin eandem acquirat aliis cohæredibus; ut habetur cit. L. 33. & L. 10. ff. de pact. dot. actiones tamen uni acquisitæ, porriguntur ad omnes, ex L. 37. §. fin. ff. de V. O.

ARTICULUS V.

Quid in contractibus operetur dolus? error? metus? Conditio? &c.

1097 **E**RROR, vel dolus dicitur dare causam contractui, quando is absente dolo, vel errore celebratus non fuisset; & hoc modo dicitur antecedens; Si autem eo etiam absente nihilominus contractus initus fuisset, dicitur concomitans, quem aliqui etiam vocant incidencem. Error porro (idem est de dolo) alius potest esse circa substantiam; alius circa accidentia rei, quod dupliciter fieri potest. 1. quando contrahens errat circa qualitatem rei, cui consensum suum seu voluntatem non alligat, quo casu talis error in qualitate, dicitur error in qualitate simpliciter; Si autem ei voluntatem alliget, tanquam illi, sine quo non, dicitur error in qualitate, redundante in substantiam, hoc est, faciente, ut nolit, vel saltem non consentiat in rem carentem tali qualitate, quæ omnia fusius explicamus lib. 4. à n. 1069; quibus positis.

§. 1.

Quid in contractibus operetur error, vel dolus?

1098 **S**I error sit antecedens, seu dans causam contractui, & versetur circa rei substantiam, vel qualitatem, quæ redundat in substantiam, contractum jure naturali esse irritum, & nullum; secus, si solum circa qualitatem præcisè. Probatio hujus constat ex lib. 4. à n. 1072.

Tom. III.

Quod tamen accipiendum est cum limitatione, ibidem n. 1074. Si autem error sit solum incidens, seu concomitans, secus dicendum esse ostendimus ibidem n. eod. Unde porro cognoscamus, voluntatem esse simpliciter alligatam certo prædicato, de se ac secundum se solum accidentali, diximus ibid. à n. 1075. Ubi etiam exponimus discrimen inter ignorantiam, & errorem in ordine ad voluntatem; item inter errorem concomitantem, & errorem antecedentem; quorum ille quidem facit non voluntarium, iste autem involuntarium.

Jam vero, si dolus, seu deceptio interveniat, distinguendum est. 1. an dolus sit antecedens, & det causam contractui? 2. an jungatur cum errore, vel circa sola accidentia, vel circa substantiam, aut accidentia, in quibus error redundat in substantiam? Quando dolus est antecedens, & error circa pura accidentia, non vitatur contractus ex natura rei; quia sic relinquitur, quoad rei substantiam, voluntarium simpliciter, quamvis aliquod involuntarium secundum quid admixtum sit; Secus est si conjunctum habeat errorem circa substantiam, vel qualitatem, cujus defectus redundat in substantiam; ratio est eadem, quæ pro errore. Hæc tamen intellige de contractibus utrinque imponentibus gravamen, seu obligationem.

Quia verò contingit, quandoque solum obligariorum ex contractu (minus strictè accepto v. g. promissione liberali acceptata) obligari, quæstio est; an etiam tunc jure naturali teneat talis obligatio, quam parit contractus, cui causam dedit dolus promissarii? Negativam sequitur Haunholdus tom. 3. de jure, & Just. tr. 8. n. 85. Rationem dat ex suis principiis; quia obligatio justitiæ habet pro mensura voluntatem alterius potentis ad suam placitum obligare, ut attentè consideranti facile patebit: ergo rectius dicimus in hoc casu nullam obligationem natam esse ex promissione, nec proinde opus esse rescissione spontanea, prout opus est, quando deceptus, habens alterum sibi obligatum, vult rescilire.

Sed dato, quod obligatio justitiæ pro mensura habeat voluntatem alterius, potentis alterum obligare in commodum

Kk 2

suam;

fiuum; hoc tamen intelligitur de illius voluntate, seu libertate legitima, nimirum secundum quod munita est favore legis, aut pacti legitimi, quia verò lex alicui concedere potest favorem in commodum suum obligandi alterum validè, sed illicitè; interdum est validè, & licite, ut ostendimus in tract. Theolog. de jure, & Just. q. 1. fieri potest, quod non obstante rescindibilitate contractus dolo, dante illi causam, iniri, possit alterum validè obligare in commodum suum, quam diu contractus talis rescissus non est, aut repulsus exceptione doli; stabit ergo tunc obligatio iustitiæ ex natura rei, quando non est cum errore in substantia; quamvis facilè elidibilis. Revera enim stat, aliquem ex iustitia obligari posse, saltem in foro fori, licet eadem per oppositam exceptionem elidi valeat, & rescindi; unde sunt, qui dicunt ad obligationem iustitiæ satis esse voluntatem alterius potentis *civiliter* obligare in commodum suæ voluntatis.

1102 Questio est, an contractus dolo malo, & antecedente unius è contrahentibus celebrati jure positivo validi sint? Non loquimur hic de contractibus, qui semel validi, evadunt irrefcindibiles voluntate contrahentium, qualis est contractus matrimonii. Quid enim de his dicendum sit, si dolus trahat secum errorem in pura qualitate vel in substantia, aut qualitate redundante in substantiam ex dictis locis jam cit. ex lib. 4. resolv. potest.

Quamvis hoc ipsum aliqui linrent, ut hæc nullitas etiam jure naturæ, solum procedat in decepto; volentes decipientem non posse resilire; ne commodum habeat ex dolo suo. Procedit ergo questio de contractibus, qui jure rescindi possunt, quando iniri sunt dolo malo dante causam contractui; & de his dicendum videtur, eos non esse ipso jure irritos, ac nullos, quando dolus non trahit secum errorem quoad substantiam, vel qualitatè, quæ redundat in substantiam; nam in opposito casu, cum taliter erratur in substantia etiam jure naturali contractus irritus est ex n. 1098. & constat etiam de jure civili ex L. *si per errorem*. ff. de jurisdiction. omn. jud. his verbis. *Nec enim ferendus est, qui d' car, eos consensisse in Præsidem, cum & Iulianus scribis, non consen-*

siunt, qui errant, quid enim tam contrarium consensui, quam error. Item L. *cum ab eo*. ff. de contrah. empt. ubi in fine sic habetur: *Mensam, argento cooperatam, mihi ignoranti pro solido vendidisti imprudens, nulla est emptio.* L. *in venditionibus*. ff. eod. *si igitur me fundum emere putarem Cornelianum, tu mihi te vendere sempronianum putasti, quia in corpore dissensimus, emptio nulla est.*

Quando autem doli unius, dans causam contractui provenit ab uno ex contrahentibus, & inducit solum errorem circa puram qualitatem, contractus non est ipso jure nullus, sic ut etiam deceptor liber sit ab obligatione, voluntate suâ contractum irritando per juris remedium ipsi concessum; quamvis à decepto irritari possit. Ratio hujus est, quia talis contractus nec jure naturæ liberat deceptorem, ut diximus n. priori, & decepto concedit solum facultatem, illum pro arbitrio irritandi; quia jure naturæ competit ei jus, ut à lafore restituatur in statum immunitatis ab illata injuria, quod fieri non potest, nisi remittendo illi obligationem injuriosè, dolo malo extortam, quando talis obligationis remissio per ipsum stat.

Not. autem 1. datam præced. n. responsionem procedere non tantum de contractibus bonæ fidei, sed etiam stricti juris. De his. prob. 1. ex §. 1. Instit. de Exception. ibi: *Si metu coactus, aut dolo inductus, aut errore lapsus stipulanti Titio promissisti, quod non debueras promittere, palam est, jure civili te obligatum esse. Et actio quæ intenditur, dare te oportere, efficax est; sed iniquum est te condemnari, ideoque datur tibi exceptio, quod metus causa, aut doli mali, aut in factum composita ad impugnandam actionem.* Secundo ex L. *Dolo* s. C. de inutilib. stipulat. ibi: *dolo, vel metu adhibito actio quidem nascitur, si subdita stipulatio sit; per doli tamen, vel metus exceptionem submoveri petitio debes.* Ubi not. quod signatè dicatur: *jure civili te obligatum esse*, nimirum *civiliter*; non autem *naturaliter*, & quando actio *efficax* dicitur, intelligi, spectato juris rigore, ut in judicium vocari possis; quin ex ea condemnari valeas, cum elidi possit exceptioe doli mali, ut dicitur in ipso textu.

Idem

1105 Idem de contractibus bonae fidei sentit P. Rosmer de Contractibus. Tit. de Contract. in communi. n. 9. probans ex L. Iulianus. l. 3. ff. de Actionib. empti, & venditi, ubi textus ait: *Si vero sciens retinuit, & emptorem decepit, omnia detrimenta, quae ex ea emptione emptor contraxerit, praestaturum ei*: Et L. si dolo. C. de rescind. act. ibi: *Si dolo adversarii deceptum venditorem praeiudicium fecisse, praesertim Provincia aditus, animadverteris, sciens esse dolum bonae fidei, quae in huiusmodi contractibus exigitur, rescindi venditionem iubebis.*

1106 Ex his iuribus recte probatur, eiusmodi contractus, & unius e contrahentibus dolo initis, rescindi posse; sed exinde non tam clare deduci etiam eorum valorem; nam saepius in iure dicitur, aliquid esse rescindendum, vel irritandum, rescissione solum declarativa nullitatis; non autem, ablativa valoris, qui actibus in sit, qui rescindendi dicuntur. Hinc videtur etiam hoc rectius probari ex eodem, quod nullus extet iuris positivi textus, quo penitus invalidi dicantur, sic, ut nec deceptor teneatur; quamvis verum sit, claudicare ex parte decepti, hoc est non inducere obligationem ab illo non rescindibilem; seu talem, a qua se eximere non possit, exceptione doli, rite probati. Nam quando L. 3. §. 3. ff. pro socio. dicitur: Societatem ipso iure nullius momenti esse, si dolo malo, aut fraudandi causa inita sit, recte intelligitur, quoad decipientem, ut inde nullum jus saltem firmum, & non infirmabile a decepto acquirat; tamen enim bona fides contraria sit fraudi, & dolo, ut deceptoris jus acquiratur, & deceptus obligetur; secus tamen est quoad ipsum, & hoc sensu etiam intelligitur, quod dicitur L. 1. C. de rescind. vendit. ibi: *male fidei emptio irrita est*; nimirum quoad deceptum; non, deceptorem. Unde negandum venit, quod deceptor non intendat obligari, si intendit jus acquirere contra deceptum ex contractu sua deceptoris fraude procurato.

1107 Dixi haec, si contractus extortus, seu procuratus est dolo malo unius e contrahentibus; sed quaestio est, quid dicendum, si a tertio, & inchoato a contrahentibus? In hac re distinguendum videtur, & di-

cendum, si contractus iam executioni mandatus est, illum, ne quidem iure naturali posse rescindi a decepto, exigendo ab altero contrahente remissionem, titulo injuria, seu iniustitiae, dolo malo in ipsum commissae ab eo; cum ponatur dolo non a contrahente, sed ab alio distincto, seu tertio profectus, contra quem decepto competit actio, ut pro injuria, & damno inde secuto satis fiat; si autem adhuc pendet, deceptus possit, vel resilire, allegando defectum suae intentionis, vel adeundo Judicem, &, probata deceptione, petendo rescissionem, & pluribus dixi lib. 4. a n. 432.

1108 Not. autem, actionem de dolo, esse subsidiariam, qua petitur, ut deceptor rem ipsam, si potest, restituat; vel, si non potest, interesse, & aestimationem. Durat, ut actio, solum duobus annis, a tempore doli commissi; Sed, ut exceptio est perpetua, per vulgaria: *Qua temporaria sunt ad agendum, perpetua sunt ad excipiendum.* Dicitur autem durare biennium, sic, ut perimatur, si ante lapsum biennii coepta, non absolvatur, ex L. 8. C. de dolo malo ibi: *Ex eo die, quo asseritur commissus dolo, intra continuum biennium de dolo actionem moveri, sive ab fuerit, sive praesto fuerit is, qui dolum se passum esse conqueritur. Omnes igitur sciant, neq. incipienda post biennium, neq. ante completum biennium coepta, post biennium vero finienda, doli actionis esse concessam licentiam.*

§. 2.

Quid in contractibus operetur metus?

1109 Non agimus hic de vi, & coactione absoluta, seu praecisa; ex hac enim, contractus omnes, etiam iure naturae, ipso facto irriti sunt, cum tollatur voluntarium simpliciter, prout exponimus l. 4. a n. 389. Sed solum de vi, & coactione conditionali, seu metu mali, caeteroquin incurrendi, de quo ibidem a n. 390. Quid porro sit metus in genere? quid metus levis, vel gravis, seu cadens in constantem virum? exposuimus ibidem a n. 392. Quibus positis ex l. 4. locis cit. dicendum i. per metum levem, etiam injuste incussum, ac directe ad extorquendum con-

sentum, nec sponsalia tam de futuro, quam presentia, nec alios contractus vitari jure natura, ut constat ex probationibus factis l. 4. à n. 398. imò nec jure positivo, ibidem à n. 399. & sequentibus.

1110 Dicendum 2. contractus ex metu etiam gravi, sed naturaliter inducto non, vitari jure naturali; ex dict. l. 4. à n. 396. nec ex metu, quantumvis gravi, extrinsecus, sed justè incusso ex n. 397. quod ibidem dicitur, etiam spectato jure positivo. Dicendum 3. sponsalia de futuro probabilius non vitari jure natura, licet inita ex metu gravi, & injustè, ac directè incusso ad extorquendum consensum, ex dict. ibidem à n. 408. Quod etiam procedit spectato jure positivo, ibidem ex n. 426. quamvis rescindi possint ex n. 401. sed hæc intellige, quando metus incussus est ab uno contrahentium; non autem tertio; quia tunc cum distinctione respondendum est, ut notavimus ibidem à n. 432.

1111 Dicendum 4. Contractus nec partium consensu, nec ullo jure humano, nisi fortè cum magna, ac extraordinaria partis ligata difficultate rescindibiles, si semel validi sunt, initos ex metu gravi, injustè ac directè incusso ad extorquendum consensum, sive ab uno contrahentium, sive ab alio tertio, esse irritos jure natura; nam soli contractus non amplius rescindibiles, ubi semel validè celebrati sunt ex tali metu, jure natura irriti sunt, ut ostendimus l. 4. à n. 434. quò me remitto; quod etiam procedit spectato jure positivo, ibid. n. 435.

1112 Præter dicta not. 1. quando dicimus, contractus denuo rescindibiles, ex metu gravi, extrinsecus injustè, ac directè incusso, ad extorquendum consensum ab uno contrahentium, nec jure positivo esse in validos ipso jure, debere intelligi, valere quidem sic, ut in metu passo producant obligationem, sed rescindibilem arbitrio suo; at non in metu incutiente; hic enim, licet jus exinde acquisitum, non sit ipsi summum, alteri tamen obligatus manet obligatione non irritabili arbitrio suo.

1113 Not. 2. quosdam velle, textus juris, quibus probantur contractus denuo rescindibiles, non esse ipso jure nullos, licet initi sint ex metu gravi, & injusto, non debere intelligi tam de lucrativis, quam

onerosis; tum quia excipiuntur aliqui, ut promissio dotis, constitutio Procuratoris; concessio jurisdictionis, vel prorogationis; tum quia ex ipsa natura specificata talium contractuum nascitur diversitas: Sed si utrobique est gravis injustitia, sufficienter illis cautum est per hoc, quod ad instantiam metum passi rescindi possint; & leges, quæ illos irritos dicunt, facile intelligi possint, quoad injuriantem, ut nullum illi jus (saltem firmum) inde nascantur, ut pluribus exposuimus supra; & lib. 4. loc. cit.

§. 3.

Quid in contractibus operetur conditio apposita?

DE hac questione ex professo agitur 1114 l. 4. tit. 5. de conditionibus appositis in desponsationibus, & aliis contractibus; quare paucis hoc loco duntaxat insinua- bimus, quæ inibi fuisse deduximus. Hinc dicendum 1. in Contractibus desponsationum conditionem *de presenti*, vel *præserio*, non esse suspensivam, sed resolutivam, ut statim nulli sint, si conditio non subsistat; vel validi, si secus; ex n. 764. quod etiam tenendum de aliis contractibus, ex n. 886. etiam quoad conditiones *necessario futuræ*, ex n. 765. & sequentibus: Ubi etiam exposuimus, an hoc procedat. 1. Si conditio necessario futura sit, sed die incerta, respectu eam apponentis? ex 767. ibid. Deinde, si conditio est futura necessario *ex sola suppositione*? n. 768. & sequentibus; addita simul resolutione, qui contractus *recipiant conditionem, vel diem*? n. 770.

Dicendum 2. conditiones *generales*, & 1115 *speciales*, quæ tacitè insunt desponsationibus, & aliis contractibus, non esse suspensivas, nisi aliter exprimentur, quam insint. Ratio sumitur ex ibidem dictis lib. 4. à n. 772. Quoad conditiones vero, *contrarias substantia contractus*, dicendum 3. non tantum desponsationes, sed etiam alios contractus, per ipsas vitari, ut latè exposuimus lib. 4. à n. 777. & 887. licet conditio sit honesta, & possibilis natura, ibid. ex n. 796. Dicendum 4. Conditiones *surpes adjectas* contractibus *conjugiorum*, vitari, seu non haberi pro adjectis,

Etis, in dubio, quo animo sint appositae? ibid. à n. 823. id quod etiam tenendum de conditione *impossibili*, à n. 834. quod, an procedat de qualibet conditione *impossibili*? solum ex suppositione? an si impossibilitas apponenti fuit nota? &c. resolvitur ibidem à n. 842. quid porro in aliis contractibus operentur conditiones impossibiles? ibidem dictum est à n. 888.

1116 Dicendum 5. per conditiones *possibiles, honestas, & contingentes, non contrarias substantia contractus*, suspendi non modo desponsationes, sed etiam alios contractus; remissive ad L. 4. à n. 861. intellige tamen *quoad obligationem praestandi promissum*; non quoad obligationem *expectandi eventum conditionis*, ibidem ex n. 862. Quando autem censetur talis conditio remissa? ex quo tempore dies cedat? à n. 864. Demique, quid in desponsationibus, & aliis contractibus operetur adjectus *modus, causa, demonstratio*? responderetur remissive ex eod. lib. 4. à n. 874. & 893. ubi etiam à n. 922. diximus, quando conditio apposta censetur adimplera?

ARTICULUS VI.

De qualitatibus generalibus contractuum.

1117 Inter has numerari solet modus, & ratio contrahendi v. g. pure, sub conditione, in diem, modaliter, alternative, annue, adjectione poenae, &c. Ex his enim diversi juris effectus oriuntur; unde loquendo generaliter quaestio est 1. *Quanto cum rigore contractus purus obliget?* Communis doctrina est, quod in his contractibus regulariter *dies statim cedat, & statim veniat*; intellige *non de momento, sed civiliter*, ut exponemus. Nam ut dicitur L. 213. ff. de V. S. ibi: *cedere diem*, significat incipere deberi pecuniam; *venire diem*, significat eum diem venisse, quo pecunia peti possit. Similia habentur §. 2. Instit. de V. O. ibi: *Omnis stipulatio, aut pure, aut in diem, aut sub conditione fit.* Pure: veluti: *quinque aureos dare spondes*? idque confestim peti potest. *In diem*, cum adjecto die, quo pecunia solvatur, stipulatio fit, veluti, de-

cem aureos primis Calend. Mart. dare spondes. Id autem *quod in diem stipulamur, statim quidem debetur*; sed, *peti prius, quam dies venerit, non potest. at ne eo quidem ipso die, in quem stipulatio facta est, peti potest; quia totus is dies, arbitrio solventis, tribui debet.*

Dixi: ubi contractus pure initus est, 1118 *statim cedere, & venire diem*, ut dicitur dict. L. 213. ibi: ubi pure quis stipulatus fuerit, *& cessit, & venit dies; ubi in diem cessit dies, sed nondum venit; ubi sub conditione, neque cessit, neque venit dies, pendente adhuc conditione.* Dixi, *sed non de momento.* Nam licet ex contractu puro dies non solum statim cedat, sed etiam *venisse* dicatur, *non debet tamen importunus creditor statim, cum sacco paratus, promissorem convenire. Sed commodum tempus expectandum.* L. 105. ff. de solutionib. ibi: *Cum aliquo scilicet temperamento temporis, intelligendum est: nec enim cum sacco adire debet.* Sed de his V. l. 4. à n. 880.

Ex his colliges 1. differentiam inter contractum *purum, & conditionatum*, seu non purum; hæc enim aperte constat ex n. 1117. 2. obligationem ex contractu transire ad hæredes promittentis, & actionem illi correspondentem ad hæredes promissarii, nisi aliter conventum sit, vel expressum. Si enim in stipulatione diceretur *expresse, tibi tantum*, non transiret ad hæredes promissarii; cum intelligi non possit, quod excludantur soli extranei; horum enim exclusionem operatur particula *tibi*.

Altera quaestio est de contractu *in diem* celebrato, quod fit, quando executioni contractus designatur dies, ut constat ex n. 1117. ibi: *proximis Calendis Martii dare spondes.* Circa ejusmodi contractus variae dubitationes occurrere possunt. 1. *Quando in illis dies cedat? quando veniat?* sed hoc jam ex cit. n. resolvi potest; 2. *Quid dicendum, quando dies adjectus est incertus?* 3. *qualiter contractus in diem, differat à contractu sub conditione?* 4. *qualiter in hoc contractu contingat, debitorem esse in mora?* 5. *an sit contractus conditionalis censendus; quando contractus in diem celebratus est super re, quæ non transit ad hæredes?* 6. *quid si dies adjectus*